

Anna Pięta-Szawara

Socjaliści w sejmie ustawodawczym wobec zmian ustrojowych w Polsce w 1947 roku

Polityka i Społeczeństwo nr 6, 94-102

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Anna Pięta-Szawara

SOCJALIŚCI W SEJMIE USTAWODAWCZYM WOBEC ZMIAN USTROJOWYCH W POLSCE W 1947 ROKU

Idea przeprowadzenia wyborów parlamentarnych w powojennej Polsce pojawiła się po raz pierwszy w dokumentach głównego ugrupowania politycznego drugiej połowy lat czterdziestych – Polskiej Partii Robotniczej. Postulowała ona podjęcie przygotowań w celu „przeprowadzenia demokratycznych (pięcioprzymiotnikowych) wyborów do Zgromadzenia Narodowego (Konstyтуanty)” w dokumencie programowym *O co walczyliśmy* z 1 marca oraz listopadowej deklaracji pod takim samym tytułem (*O co walczyliśmy? Deklaracja PPR z 1 marca 1943 r.* 1986: 281; *O co walczyliśmy? Deklaracja PPR z listopada 1943 r.* 1986: 299). Zapowiedzi o podobnej treści zostały również zawarte w *Manifeście demokratycznych organizacji społeczno-politycznych i wojskowych w Polsce* z grudnia 1943 r., a potwierdzone w *Manifeście Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego* z 22 lipca 1944 r. obietnicą zwołania Sejmu Ustawodawczego, mającego zostać wybranym w pięcioprzymiotnikowym głosowaniu (*Manifest demokratycznych organizacji...* 1986: 323; *Manifest Polskiego Komitetu...* 1986: 347).

Kwestia powojennych wyborów parlamentarnych została również poruszona przez przywódców „Wielkiej Trójki” na konferencji w Jałcie (4–11 lutego 1945 r.) oraz Poczdamie (17 lipca – 2 sierpnia 1945 r.). Zobowiązano tam rząd polski do przeprowadzenia „możliwie najprędzej wolnych i nieskrępowanych wyborów opartych na głosowaniu powszechnym i tajnym”, jednak nie precyzowano terminu elekcji i nie gwarantowano poddania jej międzynarodowej kontroli (Stanisławska 1965: 692–693). Pozwoliło to na odsunięcie wyborów w czasie i pozostawiało ryzyko dokonania manipulacji i oszustw.

Obawiając się konkurencji podczas wyborów, jesienią 1945 r. komuniści wysunęli pomysł stworzenia bloku politycznego przez wszystkie legalnie działające partie: PPR, Polską Partię Socjalistyczną, Stronictwo Ludowe, Stronictwo Demokratyczne, Polskie Stronictwo Ludowe i Stronictwo Pracy. Socjaliści mieli podzielone zdania wobec tej propozycji. Z protestem wystąpili Zygmunt Żuławski i Józef Grzeczmarowski, porozumienia jednoznacznie nie poparli Stanisław Szwalbe i Bolesław Drobner, ale pomimo to Rada Naczelna PPS opowiedziała się za stworzeniem koalicji (Roszkowski 2003: 48). Pozycję wyczekującą, która przerodziła się w zdecydowany sprzeciw, zajęło PSL, cieszące się zaufaniem większości społeczeństwa i dysponujące realną szansą na spory sukces w wolnych wyborach, zaś w SP umacniała pozycję grupa działaczy niezależnych od komunistycznych wpływów. Opór ludowców doprowadził do gwałtownej walki politycznej z PPR i jej sojusznikami, która przyniosła wewnętrzne rozbitcie opozycji. Jednym z jej elementów, a zarazem próbą odsunięcia wyborów w czasie i swoistym sondażem poparcia społecznego, był pomysł przeprowadzenia ogólnonarodowego referendum ludowego, które zaplanowano na 30 czerwca 1946 r. W rezultacie ostrej kampanii propagandowej nastąpiła wewnętrzna konsolidacja satelickich partii PPR (PPS, SL, SD) w Bloku Demokratycznym i równoczesne osłabienie ludowców poprzez zastosowanie wobec nich brutalnych represji. Korzystne dla komunistów rozstrzygnięcie referendum zapewniły także fałszerstwa i manipulacje dokonane w czasie głosowania, które dla opozycji stanowiły dowód, że kartka wyborcza nie stanowiła w ówczesnej sytuacji politycznej miarodajnego narzędzia demokracji (Paczkowski 1993; Wrona 1999; Skoczylas 2003).

Jesienią 1946 r. ponownie podjęto dyskusję na temat stworzenia bloku wyborczego, jednak i tym razem komuniści napotkali pewne utrudnienia. Rosnąca w siłę PPR liczyła na łatwe sfinalizowanie sojuszu z partiami satelickimi, ale sprzeciw wobec tej koncepcji wypłynął ze strony części socjalistów. Grupa skupiona wokół Edwarda Osóbki-Morawskiego i S. Szwalbego próbowała wyraźniej zaznaczyć dążenia do niezależności na polskiej scenie politycznej. Opcję tę zdławiono, opowiadając się definitywnie za udziałem w bloku z PPR, SL i SD. Został on utworzony 26 września 1946 r. i przyjął nazwę Bloku Wyborczego Stronictw Demokratycznych i Związków Zawodowych.

12 listopada 1946 r. Prezydium KRN wydało zarządzenie o przeprowadzeniu wyborów 19 stycznia 1947 r. (DzU 1946, nr 58, poz. 322). Wyraźny podział polityczny na dwa wrogie obozy: skupiony wokół PPR blok partii satelickich oraz opozycji głównie w postaci PSL, ujawnił się ze zdwojoną siłą w trakcie kampanii wyborczej. Komuniści rozpoczęli bezkompromisową rozprawę ze stronnictwem ludowym: oprócz ostrej walki propagandowej pozbawiano praw wyborczych, aresztowano i zatrzymywano działaczy, zawieszano działalność wielu powiatowych komórek organizacyjnych, stosowano groźby wysiedleń, odbierania gospodarstw i zwalniania z pracy sympatyków partii (Skoczylas 2003). Naruszenia prawa powszechne były również w trakcie samego głosowania, którego wyniki sfalszowano przez manipulację i oszustwa.

Według oficjalnego komunikatu Państwowej Komisji Wyborczej z 3 lutego 1947 r. głosowało 12 701 058 osób, czyli 89,9% uprawnionych do głosowania. Oddano 11 244 873 ważne głosy. Na listę Bloku Demokratycznego głosowały 9 003 682 osoby (80,1%), na PSL – 1 154 847 (10,3%), na SP – 530 979 (4,7%), na PSL-„Nowe Wyzwolenie” – 397 754 (3,5%), na pozostałe listy przypadło 157 611 głosów, tj. 1,4% (Rybicki 1977: 35–36). W początkowym okresie kadencji Sejmu Ustawodawczego powstało 9 klubów poselskich: Polskich Socjalistów (PPS), liczący 116 posłów, PPR – 114, SL – 109, SD – 41, PSL – 24, SP – 15, PSL-„Nowe Wyzwolenie” – 7, PSL-„Lewica” – 3 oraz Klub Poselski Katolicko-Społeczny utworzony przez 3 posłów. W składzie SU znalazło się także 12 posłów bezpartyjnych (*Spis posłów... 1947*: 103–113).

Zwycięstwo wyborcze Bloku Demokratycznego rozpoczęło okres realizacji linii politycznej dominującej w nim PPR, częściowo modyfikowanej przez projekty przedstawicieli PPS. Aktywność socjalistów zaznaczyła się zwłaszcza w pierwszych dwóch latach działalności SU, kiedy Polscy Socjaliści mieli najsilniejszy liczebnie klub poselski. Można wówczas zauważyć przywiązanie do demokratycznych tradycji parlamentarnych oraz przypisywanie Sejmowi ważnej roli w praktyce polityczno-ustrojowej, na co niewątpliwy wpływ miały doświadczenia międzywojenne partii. Dla wielu posłów PPS wzorem byli międzywojenni działacze socjalistyczni, jak Ignacy Daszyński, marszałek Sejmu w latach 1928–1930, czy Norbert Barlicki, prezes Związku Parlamentarnego Polskich Socjalistów w latach 1920–1926 (Rybicki 1985: 24–25). Inni sami mogli poszczycić się doświadczeniem parlamentarnym, m.in. Aleksy Bień, Józef Grzeczmarowski, Wincenty Kępczyński,

Adam Kuryłowicz, Marian Nowicki, Henryk Świątkowski, którzy swoją karierę poselską rozpoczęli w II kadencji Sejmu RP, wybranego 4 marca 1928 r. (AAN: Akta poselskie 1947–1952, 451, k. 102, 455, k. 199, 465, k. 240). Znaczenie socjalistów podkreślił fakt, iż premierem rządu, powołanego 8 lutego 1947 r., został Józef Cyrankiewicz, pełniący od 1 lipca 1945 r. funkcję sekretarza generalnego Centralnego Komitetu Wykonawczego PPS (Mołdawa 1991: 246). W nowym gabinecie przeważała liczebnie PPS, mając 7 reprezentantów, PPR i SL otrzymały po 6 ministerstw, SD – 3, zaś SP – 2 resorty.

Na forum Sejmu Ustawodawczego, przygotowującego Konstytucję PRL, uchwaloną 22 lipca 1952 r., dyskutowano wielokrotnie nad zagadnieniami prawno-ustrojowymi kraju. Spośród członków PPS najbardziej aktywna w tym zakresie była grupa na czele z Cyrankiewiczem, Szwalbem, Julianem Hochfeldem i Lucjanem Motyką. Jako warunek podstawowy dla realizacji socjalistycznych przemian w Polsce wskazywali oni utrzymanie bytu narodu polskiego w formie niepodległego państwa i walkę o jego demokratyczny charakter, nawiązując do międzywojennej myśli politycznej partii (*Wystąpienie...*, 22 II 1947, ł. 31–32; *Wystąpienie J. Hochfelda...*, 21 VI 1947, ł. 35). Wyrazem tych przekonań było ich zaangażowanie w przygotowywanie wszystkich ważniejszych aktów prawnych dotyczących działania najwyższych władz RP, spośród których pierwszym była Mała Konstytucja z 19 lutego 1947 r., uchwalona na podstawie wspólnego projektu PPS i PPR. Opierająca się na zasadach Konstytucji marcowej, została uznana przez socjalistów za wyraz demokratycznych dążeń wszystkich obywateli. Spośród jej zapisów popierano zwłaszcza harmonijne współdziałanie organów władzy: Sejmu, prezydenta, Rady Państwa, rządu i Najwyższej Izby Kontroli. Za godne społeczne poparcia uznano mocną pozycję Sejmu, wybieralność członków Rady Państwa, silny rząd, duże możliwości rozwoju dla samorządu oraz niezawisłość sądownictwa. Rozwiązania te socjaliści uznali za dowód, iż klasa robotnicza nie dąży do władzy dyktatorskiej, ale chce realizować pełną demokrację (*Wystąpienie L. Motyki...*, 19 II 1947 r., ł. 31–32). W zakresie judykatury Mała Konstytucja zapowiadała skupienie w sądownictwie powszechnym całego wymiaru sprawiedliwości, co w exposé potwierdził premier Cyrankiewicz. Deklarował konieczność opracowania reformy sądownictwa w celu dostosowania go do nowych warunków bytu państwowego opartego na zasadach uspołecznionych. Przewidywano demokraty-

zację ustawodawstwa poprzez prace nad kodyfikacją prawa cywilnego i karnego oraz reformę więziennictwa (*Exposé J. Cyrankiewicza...*, 19 VI 1947 r., ł. 52–53). Postulowane zmiany w funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości wynikały z konieczności prawnego zagwarantowania równości obywateli, ale zostały też wymuszone chęcią realizacji socjalistycznego postulatu państwa praworządnego, według którego niedopuszczalne było przekraczanie uprawnień przez jakikolwiek organ państwa. W praktyce okazało się, że socjaliści stanęli w tym zakresie przed zadaniem niewykonalnym.

Posłowie PPS dużą wagę przywiązywali do zagadnienia decentralizacji władzy, której warunkiem była rozbudowa organów samorządowych. Liczyli na sukcesywne rozszerzanie zakresu ich wpływu, traktując samorządność jako dziedzinę lokalnej administracji publicznej, służącej zaspokajaniu potrzeb ludności i realizacji wielorakich zadań administracyjnych (*Exposé*, ł. 56–57; *Wystąpienie J. Hochfelda...*, 21 VI 1947 r., ł. 16). I choć dążono do skoordynowania gospodarki samorządowej z pracami resortów państwowych na gruncie jednolitego planowania w oparciu o społeczną inicjatywę rad narodowych, to instytucje samorządu społecznego stanowić miały ustrojową podstawę państwa (*Wystąpienie A. Sieradzkiego...*, 1 VII 1947 r., ł. 96). Za specyficzne organy samorządu terytorialnego socjaliści uznali rady narodowe, które powinny powstawać w sposób oddolny w drodze powszechnych wyborów, a nie wskutek rozwiązań administracyjnych. Kontrolę i nadzór nad samorządem pełnić powinna Rada Państwa.

Pepesowska koncepcja demokracji parlamentarnej dążyła do zagwarantowania obowiązków, wolności i praw obywatelskich. W kwestii tej na forum sejmowym wypowiadał się m.in. Hochfeld, postulując przygotowanie przez SU deklaracji stanowiącej instytucjonalno-prawne zabezpieczenie ich realizacji (*Wystąpienie J. Hochfelda...*, 19 II 1947, ł. 46–49). Dążenie do zapewnienia równości wobec prawa, wolności słowa, sumienia, przekonań i zgromadzeń wynikało z przekonania, iż jednostka zajmuje naczelne miejsce w strukturze wartości społecznych, a jej swobody stanowią warunek realizacji socjalistycznych ideałów, bowiem wraz z rozwojem form ustrojowych do socjalizmu powinien dojrzewać również człowiek (Topiński 1947: 6–9). Ich urzeczywistnienie możliwe było wraz z przebudową społeczno-gospodarczą kraju, wzrostem jego zamożności oraz podnoszeniem się poziomu intelektualnego społeczeństwa, zmierzając w warunkach demokracji ludowej ku sprawiedliwości społecznej. Pogląd ten znalazł swoje odzwierciedlenie w uchwalonej 22 lutego 1947 r. przez Sejm „Deklaracji praw i wolno-

ści obywatelskich”, ale był też obecny w poglądach socjalistów w kolejnych latach, bowiem niejednokrotnie akcentowali sprawę pogłębiania wolności obywatelskich i rozszerzania zakresu praw w oparciu o zdobycze społeczne (por.: *Wystąpienie J. Hochfelda...*, 21 VI 1947 r., ł. 21). Hochfeld, Strzelecki czy Oskar Lange również poza parlamentem wypowiadali się na temat wartości humanistycznych, stanowiących dla nich istotę socjalizmu, troszcząc się, „by w nowym społeczeństwie nie narodziły się nowe nierówności i nowe zależności”, a żadna grupa społeczna „nie przywłaszczyła sobie prawa do decydowania o charakterze nowego typu życia zbiorowego poza świadomą decyzją samego podmiotu nowego życia, czyli zbiorowości ludzkiej” (Śliwa 2000: 12). Poprzez propagowanie socjalizmu humanistycznego starali się więc zwracać uwagę na rolę człowieka w procesie podejmowanych przemian.

Członkowie Parlamentarnego Klubu Polskich Socjalistów zajmowali się również problemami gospodarczymi powojennej Polski. Podkreślali konieczność skoncentrowania wysiłków na odbudowie zniszczeń wojennych i podniesieniu stopy życiowej społeczeństwa w oparciu o narodowy plan gospodarczy. Popierając planowość w gospodarce i akceptując pierwszeństwo nakładów na produkcję, apelowali o przesuwanie nakładów inwestycyjnych zwłaszcza na budownictwo mieszkaniowe kosztem administracyjnego i położenie nacisku na wzrost poziomu życia ludności. Odbudowa gospodarki nie była dla nich celem samym w sobie, ale służyć miała głównie zaspokajaniu potrzeb jednostki. Zwracał na to uwagę Aleksy Sieradzki: „Najważniejszym z czynników produkcji, nierównie ważniejszym od masy surowców, jest praca ludzka, jest człowiek, twórca i użytkownik wytworów swojej pracy” (*Wystąpienie A. Sieradzkiego...*, 1 VII 1947 r., ł. 94; por.: *Wystąpienie M. Nowickiego...*, 1 VII 1947 r., ł. 112–114). Dlatego ważne było przekazanie przez rząd dodatkowych środków finansowych na rzecz resortów oświaty, kultury, zdrowia i opieki społecznej, a nie jedynie forsowną industrializację kraju, postulowaną przez komunistów.

Budowa nowego ustroju powinna postępować w warunkach istnienia gospodarki wielosektorowej, opartej na trzech formach własności: państwowej, spółdzielczej oraz prywatnej. Trójsektorowość uznawano za wyraz sojuszu robotniczo-chłopskiego, a warunkiem właściwego jej funkcjonowania miał być szeroki rozwój własności społecznej, przeciwstawianej upaństwowieniu. Spółdzielczość traktowano jako szkołę samorządnego przysposobienia gospodarczego i jeden z podstawowych

akcentów polskiej drogi przebudowy ustroju społecznego w Polsce. Nie przewidywano możliwości w pełni autonomicznego jej rozwoju, uznając, że swoje zadania może dobrze wypełnić tylko pod kontrolą państwa, w granicach swego sektora i w ramach ogólnonarodowego planu (*Wystąpienie S. Szwalbe...*, 31 V 1947 r., ł. 17–19). Powierzano jej główną rolę w wymianie między wsią i miastem w poszczególnych działach zbytu i zaopatrzenia gospodarstw rolnych oraz rolę interwencyjną w aprowizacji ludności miejskiej w artykuły pierwszej potrzeby, traktując jako jeden z najważniejszych elementów życia gospodarczego. Miała zwalczać spekulację i wyzysk przez spółdzielcze organy kontrolne: komitety sklepowe i dzielnicowe oraz komisje rewizyjne działające w spółdzielniach i związkach ogólnopaństwowych (*Wystąpienie J. Żerkowskiego...*, 23 VI 1947 r., ł. 77–82). Uważano, że zasięg działania i rola spółdzielczości powinny pójść w kierunku jej rozbudowy i wzmocnienia. Wskazywano na konieczność zapewnienia klasie robotniczej wpływu na politykę gospodarczą państwa i możliwości kontroli społecznej poprzez system związków zawodowych i rad zakładowych, reprezentujących interesy świata pracy, co wiązało się z postulatem ograniczania aparatu administracyjnego i biurokratyzacji życia społecznego (*Wystąpienie J. Cyraniewicz...*, 8 II 1947 r., ł. 19–30; por.: Lange 1947: 10 i n.).

Socjaliści, podkreślając rolę Sejmu w polskim ustroju politycznym, wykorzystywali jego forum do podejmowania dyskusji głównie w zakresie rozwiązań prawnoustrojowych państwa, metod i form sprawowania władzy oraz w dziedzinie społeczno-gospodarczej. Będąc ugrupowaniem współzrządzającym i współodpowiedzialnym za dokonujący się proces budowy nowego ustroju, szczególnie aktywni byli na początku kadencji, kiedy uchwalane akty prawne opierały się na bliskich im ideałach demokratycznego socjalizmu, akcentujących pluralizm polityczny, gospodarczy i społeczny oraz prawa i wolności obywatelskie. Poparli tym samym rozwiązania Małej Konstytucji, współtworzyli projekt „Deklaracji praw i wolności obywatelskich”, opowiadali się za realizacją postulatu praworządności, popierali decentralizację władzy i rozbudowę spółdzielczości. Jednakże w toku kadencji Sejmu ich socjalistyczna wizja przyszłości kraju była sukcesywnie rugowana z komunistycznego programu i politycznej praktyki. Cezurą stał się rok 1948, który otworzył okres zmian w kształtowaniu modelu ustroju politycznego i gospodarczego kraju oraz w metodach budownictwa socjalistycznego (Rybicki 1985: 19). Rozprawa z odchyleniem prawicowo-nacjonalistycznym i zjednoczenie PPR i PPS przyniosły odrzucenie socjalistycznych koncepcji jako niedających się pogodzić z realizacją wzorców PZPR.

Bibliografia

- AAN: Kancelaria Sejmu Ustawodawczego RP, Biuro Organizacyjne, Akta Poselskie 1947–1952, 451, k. 102, 455, k. 199, 465, k. 240.
- Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej 1946 nr 58, poz. 322.
- Exposé Prezesa Rady Ministrów J. Cyrankiewicza [w:] *Sprawozdanie stenograficzne z posiedzenia Sejmu Ustawodawczego* [dalej: SSSU], 16 pos., 19 VI 1947 r.
- Lange O., 1947, *Gospodarcze podstawy demokracji w Polsce*, „Przegląd Socjalistyczny”, nr 3.
- Manifest demokratycznych organizacji społeczno-politycznych i wojskowych w Polsce*, 1986 [w:] N. Kołomejczyk, B. Syzdek (red.), *Dokumenty programowe polskiego ruchu robotniczego 1878–1984*, Warszawa.
- Manifest Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego*, 1986 [w:] N. Kołomejczyk, B. Syzdek (red.), *Dokumenty programowe polskiego ruchu robotniczego 1878–1984*, Warszawa.
- Moldawa T., 1991, *Ludzie władzy 1944–1991*, Warszawa.
- O co walczymy? Deklaracja Polskiej Partii Robotniczej z listopada 1943 r.*, 1986 [w:] N. Kołomejczyk, B. Syzdek (red.), *Dokumenty programowe polskiego ruchu robotniczego 1878–1984*, Warszawa.
- O co walczymy? Deklaracja Polskiej Partii Robotniczej z 1 marca 1943 r.*, 1986 [w:] N. Kołomejczyk, B. Syzdek (red.), *Dokumenty programowe polskiego ruchu robotniczego 1878–1984*, Warszawa.
- Paczkowski A. (oprac.), 1993, *Referendum z dnia 30 czerwca 1946 r. Przebieg i wyniki*, Warszawa.
- Roszkowski W., 2003, *Najnowsza historia Polski 1945–1980*, Warszawa.
- Rybicki M., 1985, *Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej (1947–1952)* [w:] *Sejm Polski Ludowej. Materiały konferencji naukowej, Lublin, 16–17 marca 1984*, Warszawa.
- Rybicki M. (red.), 1977, *Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej 1947–1952*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
- Skoczylas M, 2003, *Wybory do Sejmu Ustawodawczego z 19 stycznia 1947 r. w świetle skarg ludności*, Warszawa.
- Spis posłów na Sejm ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej*, 1947, Warszawa.
- Stanisławska S. (red.), 1965, *Sprawa polska w czasie drugiej wojny światowej na arenie międzynarodowej. Zbiór dokumentów*, Warszawa.
- Śliwa M., 2000, *Czy Polsce potrzebni byli socjaliści?* [w:] M. Ożóg (red.), *Rok 1948. Nadzieje i złudzenia polskich socjalistów*, Rzeszów.
- Topiński J., 1947, *O nowy program naszej partii*, „Przegląd Socjalistyczny”, nr 3.
- Wrona J. (oprac.), 1999, *Kampania wyborcza i wybory do Sejmu Ustawodawczego 19 stycznia 1947 r.*, Warszawa.
- Wystąpienie J. Hochfelda* [w:] SSSU, 6 pos., 19 II 1947 r.
- Wystąpienie J. Hochfelda* [w:] SSSU, 18 pos., 21 VI 1947 r.
- Wystąpienie O. Lange* [w:] SSSU, 8 pos., 22 II 1947 r.
- Wystąpienie L. Motyki* [w:] SSSU, 6 pos., 19 II 1947 r.
- Wystąpienie M. Nowickiego* [w:] SSSU, 24 pos., 1 VII 1947 r.

Wystąpienie Prezesa Rady Ministrów J. Cyrankiewicza [w:] SSSU, 4 pos., 8 II 1947 r.

Wystąpienie A. Sieradzkiego [w:] SSSU, 24 pos., 1 VII 1947 r.

Wystąpienie S. Szwalbe [w:] SSSU, 13 pos., 31 V 1947 r.

Wystąpienie J. Żerkowskiego [w:] SSSU, 19 pos., 23 VI 1947 r.

Socialists in Sejm Ustawodawczy vis-à-vis Systemic Reforms in Poland in 1947

Abstract

On 19 January 1947, an election to Sejm Ustawodawczy (Constituent Assembly) of the Polish Republic took place, during which Polska Partia Socjalistyczna (PPS – Polish Socialist Party) formed the most numerous parliamentary club, counting 116 deputies. Despite its being subordinated to Polska Partia Robotnicza (PPR – Polish Worker Party), the Socialist party tried to pursue ideals and values typical of the Polish socialist movement, emphasizing political, economic and social pluralism as well as civic rights and liberties. This was for instance evidenced by the socialist' involvement in the drafting of Mała Konstytucja (Small Constitution), whereby they constantly stressed the importance of postulates such as the rule of law, decentralization of power and expansion of the cooperative movement as well as their work during the preparation of a draft of „Deklaracja praw i wolności obywatelskich” (Declaration of Civic Rights and Liberties). The proposed legal-institutional arrangements were to be based on harmonious collaboration of particular organs of authority: Senate and Sejm, President, State Council, Council of Ministers and Supreme Chamber of Audit (Najwyższa Izba Kontroli). The socialists considered worthy of popular support the strengthening of the role of the Parliament, introducing the principle of election of members to the State Council, having a strong Cabinet, extending opportunities for the development of self-government as well as increasing the autonomy of the judiciary. Those proposals were strictly related – within the PPS conception of parliamentary democracy – to the necessity of triggering social-economic transformation in the country, achieving an increase in the level of its wealth and in the level of intellectual development of society. In other words, in the framework of popular democracy, the socialists aimed at social justice. However, during that Sejm term, their vision was gradually erased from the communist programme and its political practice. The year of 1948 became a threshold opening a period of changes in the shaping of the model of political and economic regime in the country and the methods by means of which socialism was to be built. Events such as the ultimate suppression of so called rightist-nationalist leaning and the unification of PPR and PPS led to a rejection of the socialist conceptions, evaluated as incongruent with PZPR models.